

Fenntartható fogyasztás az élelmiszer- és energiaválság árnyékában

A survey első eredményei

2023. 04. 25.

Fenntartható fogyasztási mintázatok, viselkedési stratégiák és tudáshasználat a magyar társadalomban. A fenntartható élelmiszer- és energiafogyasztás társadalomtudományi elemzése (NKFIH 138020)

Kutatásvezető: Csurgó Bernadett

Társadalomtudományi Kutatóközpont
Szociológiai Intézet

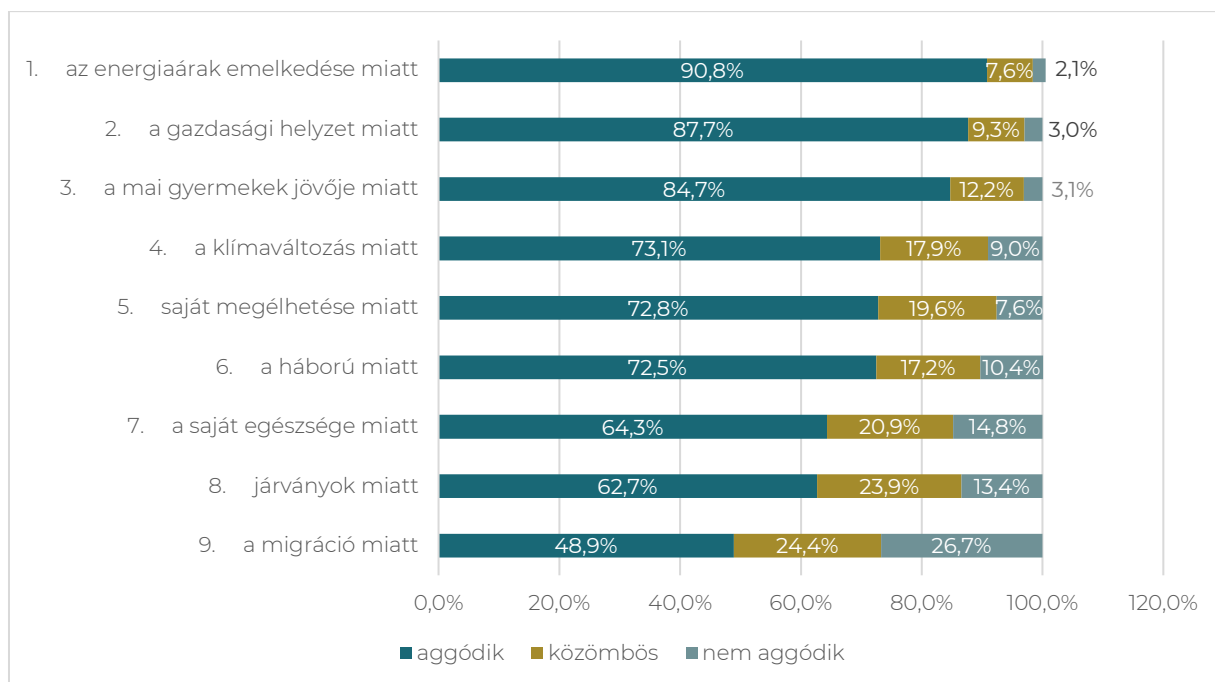

Bevezetés

Klímváltozással kapcsolatos attitűdök

Csurgó Bernadett – Szabolcsi Zsolt

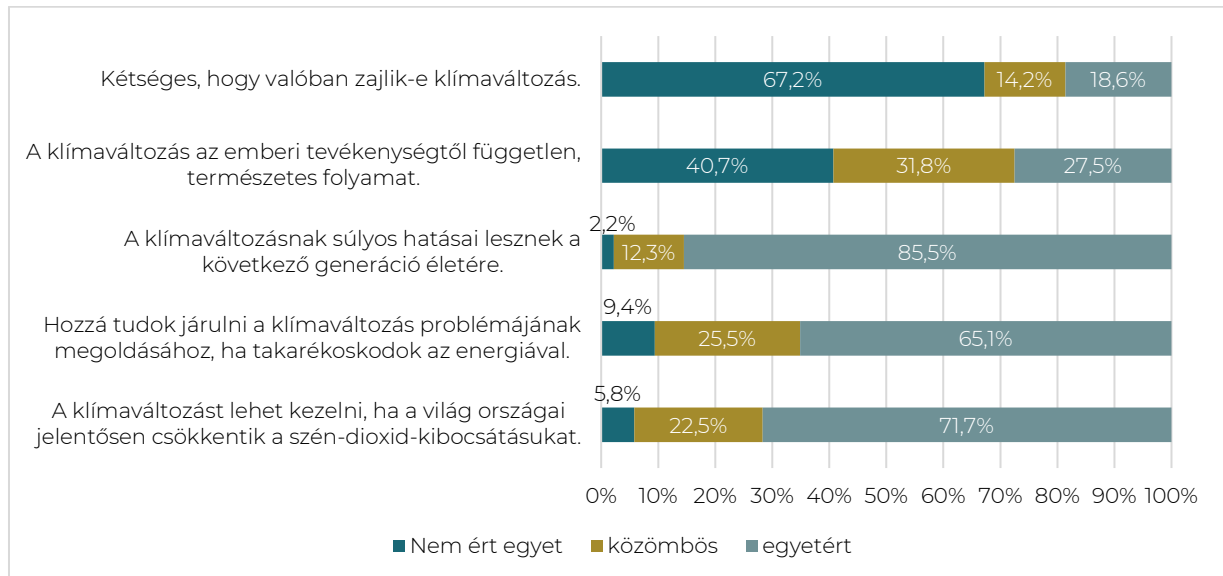
2023. február–márciusában a TK Szociológia Intézete kérdőíves felmérést végzett a magyar lakosság 1000 fős a felnőtt lakosságra reprezentatív mintáján a fenntartható energia- és élelmiszerfogyasztás témakörében. A kutatás a Fenntartható fogyasztási mintázatok, viselkedési stratégiák és tudáshasználat a magyar társadalomban című OTKA (NKFIH 138020) alapkutatási projekt keretében zajlott. A felmérést és a kutatási kérdéseket sajátos kontextusba helyezte az adatfelvétel idején zajló és mélyülő energiaválság és élelmiszerár infláció. Ennek megfelelően a fenntartható élelmiszer és fogyasztási gyakorlatok, tudás és attitűd mellett és ahhoz kapcsolódóan a kutatásban vizsgáltuk az energiaár emelkedés és élelmiszerár növekedés hatását is.

2023 telén, koratavasán a magyar lakosság számára legnagyobb aggodalomra okot adó válságjelenség az energiaárak emelkedése volt, a lakosság 90,8% aggódott az energiaárak emelkedés miatt. Emellett a gazdasági helyzetet és a gyermekek jövőjét értékelték a legnagyobb aggodalomra okot adó dolognak. Adataink azt is jelzik, hogy a magyar társadalom jelentős hányada aggódik a klímaváltozás miatt is, megelőzve például a háború miatt aggódók arányát is.

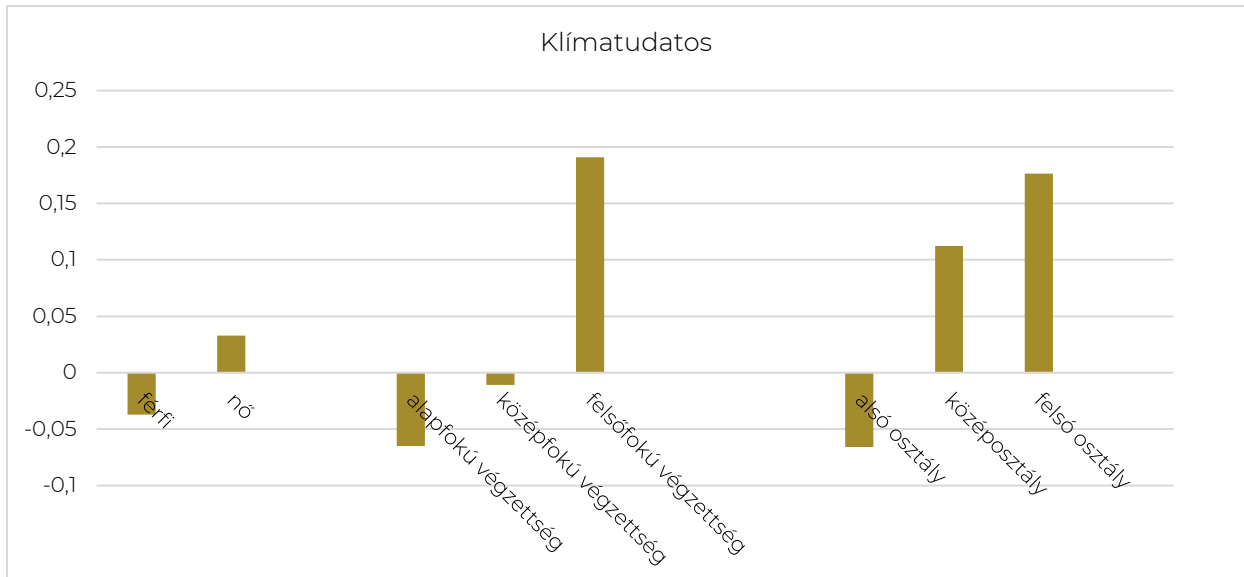
A klímaváltozás miatt aggódók kicsivel több mint a fele nő. Általánosságban nem jellemző, hogy aktív gyakorlatokon keresztül gyakorolnának nyomást. Az aggódóknak mindössze 11%-a vesz terméket, hogy támogasson valamit és csak 8% bojkottál. Ugyanakkor az országgyűlési választások résztvevői nagy arányban aggódnak. Politikai párhovatartozás szempontjából nincs nagy különbség az aggódók és nem aggódók

között. Nagyjából azonos az eloszlás az aggódók iskolai végzettsége, politikai nézetei között. Az aggódók jellemzően csak kisebb nehézségek árán, míg a nem aggódók viszonylag könnyen fedezik a nehézségeiket. A klímaszkepticizmus és a klímaváltozás kapcsán vannak ellentmondások. A nagyon aggódók 25%-a szerint a klímaváltozás természetes folyamat. (érdekes módon a nagyon aggódók közel 20%-a kételkedik a klímaváltozásban). A teljes minta 18%-a kételkedik a klímaváltozásban).

A magyar felnőtt lakosság többségében (85,5%) egyetért abban, hogy a klímaváltozásnak súlyos hatása lehet a következő generációk életére és ezzel szemben nagyon alacsony azok aránya (18,6%), akiknek kétségei vannak, hogy egyáltalán zajlik-e klímaváltozás. A többség (71,7%) azzal is egyetért, hogy a klímaváltozás kezelhető azzal, ha a világ országai csökkentik a széndioxid kibocsátásukat, sőt még azzal is egyetért a lakosság többége (65,1%), hogy egyénileg is van felelőssége és kompetenciája a klímaváltozás kezelésében. A magyar lakosság többsége szerint a klímaváltozás megfékezésében az egyéni cselekvésnek is van jelentősége. Ez értelmezhető úgy is, hogy a fenntartható egyéni gyakorlatok fontossága egyértelműen jelen van a magyar lakosság klímaváltozással kapcsolatos gondolkodásában.

A klímaváltozással kapcsolatos attitűdök mentén ugyanakkor kirajzolódik két ellentétes attitűdcsoport (faktor) a magyar lakosság körében van egy a klímaváltozást elfogadó, hangsúlyozó klímatudatos véleménycsoport és egy alapvetően a klímaváltozással kapcsolatosan szkeptikus attitűdcsoport.

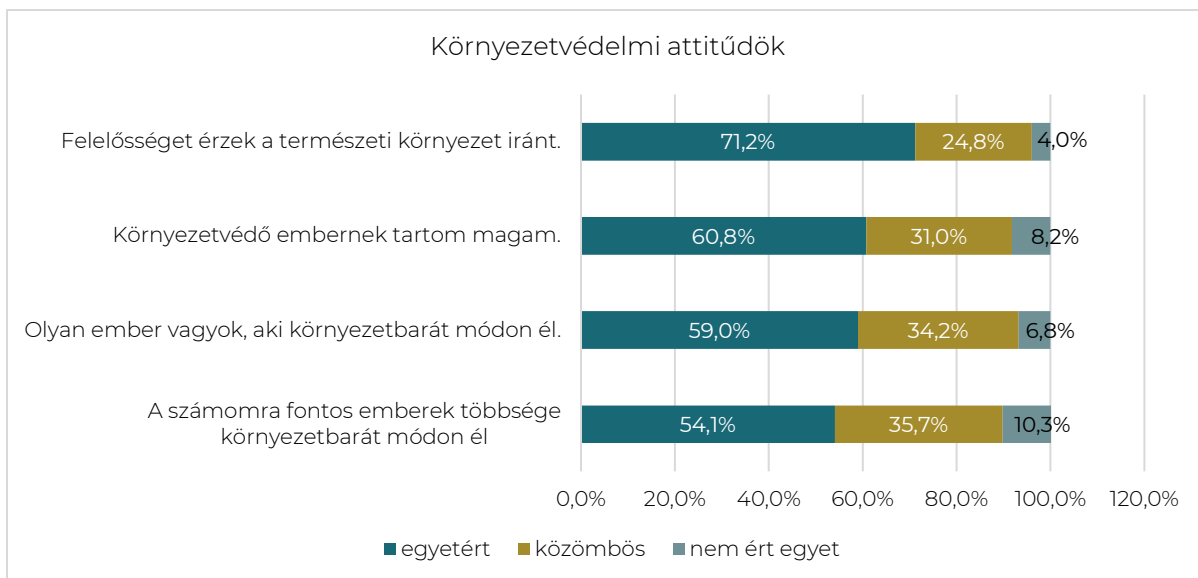

A klímatudatosságot a nem, az iskolai végzettség és a szubjektív osztálybesorolás befolyásolja. A nők, a felsőfokú végzettségűek, valamint az önmagukat közép-, illetve felsőbb osztályokba sorolók a klímatudatosak.

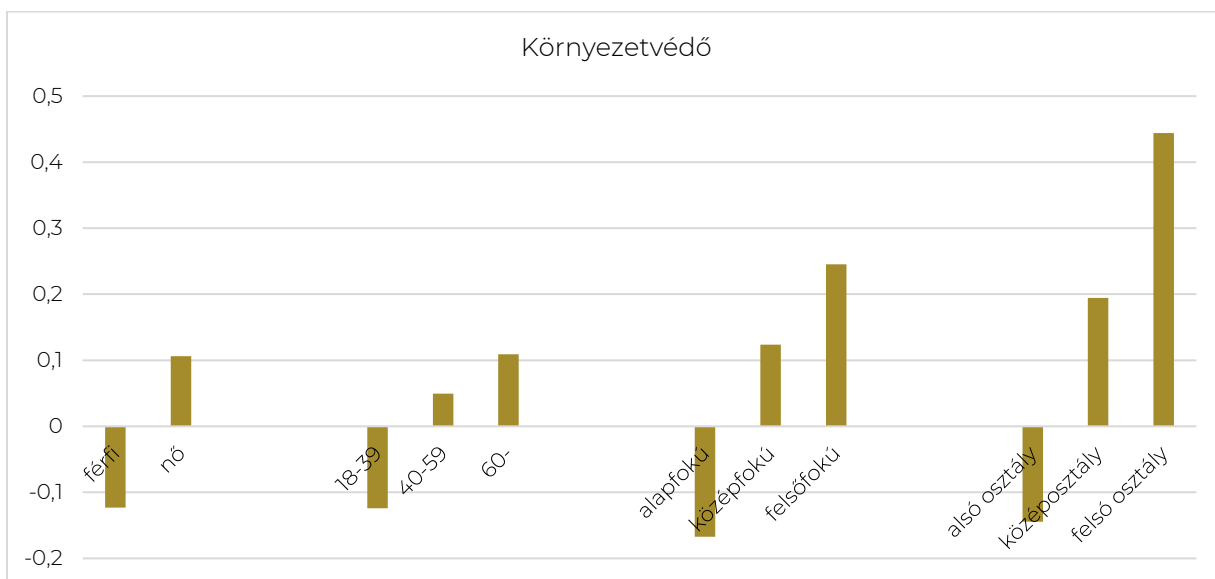
Meg tudna nevezni három olyan témát, ami a klímaváltozáshoz köthető?

A vizsgálat során azt is megkérdeztük, hogy milyen témákat, fogalmakat társítanak a kérdeztettek a klímaváltozáshoz. Adataink egyértelműen azt jelzik, hogy a klímaváltozás egy éghajlat és időjárás változást hangsúlyozó értelmezési keretben jelenik meg. A leggyakrabban az időjárás megváltozását, a szélsőséges időjárási körülményeket, a felmelegedést, szárazságot, aszályt, árvizeket stb. hangsúlyozták. A klímaváltozással kapcsolatosan a környezet és természetkárosítás jelent meg még hangsúlyosan a kérdeztettek klímaváltozás percepciójában.

A klímaváltozás percepciója mellett megvizsgáltuk a környezettudatosságot is. Adataink azt mutatják, hogy a magyar társadalom többsége felelősséget érez a természeti környezete iránt (71,2%), a többség környezetvédő embernek is tartja magát (60,8%), valamivel kevesebben, de még mindig a társadalom többsége azt gondolja magáról, hogy környezetvédő módon él (59%), illetve, hogy a számára fontos emberek többsége is így él (54%). Az attitűdök mentén kirajzolódik a környezetvédő vélemények látens struktúrája (főkomponens).

A környezetvédő önpercepció a nemmel, az életkorral, az iskolai végzettséggel és a szubjektív osztálybesorolással mutat összefüggést. A nők, az idősebb korosztályok, a magasabb iskolai végzettségűek és a magukat magasabb társadalmi pozícióba sorolók tekintik magukat környezetvédőnek.

A továbbiakban azt vizsgáljuk, hogy ebben az alapvetően klímaszorongó de az egyéni változtatás képességét elfogadó és önmagukat jelentős hányadban környezetvédőnek tekintő magyar társadalmi közegben a konkrét fenntarthatósági gyakorlatok és tudás mentén milyen társadalmi jellegzetességek figyelhetők meg az ételmisszer és energiafogyasztás alapján.

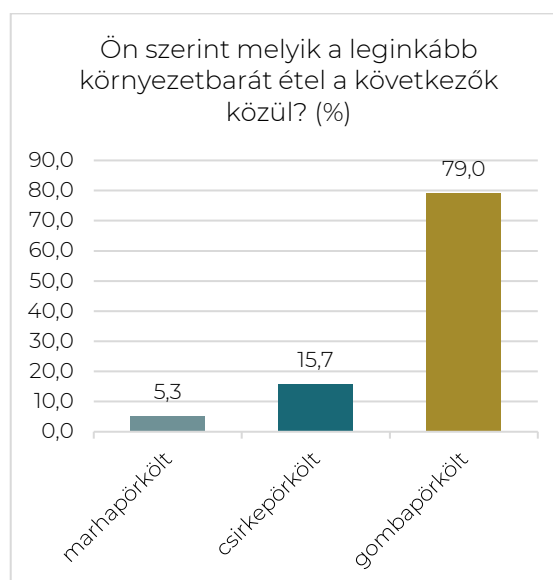
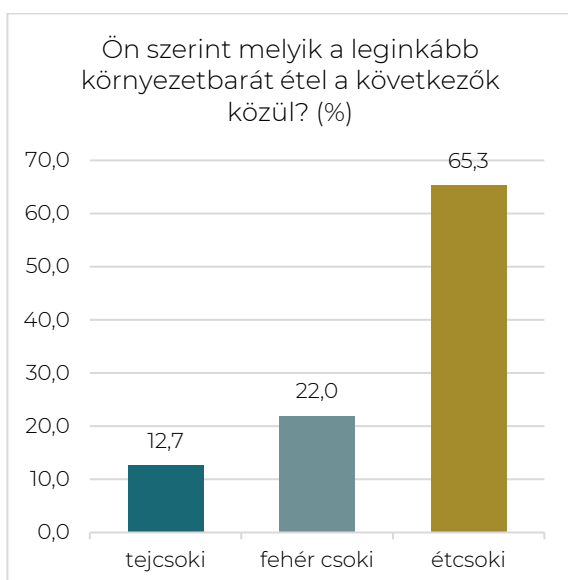
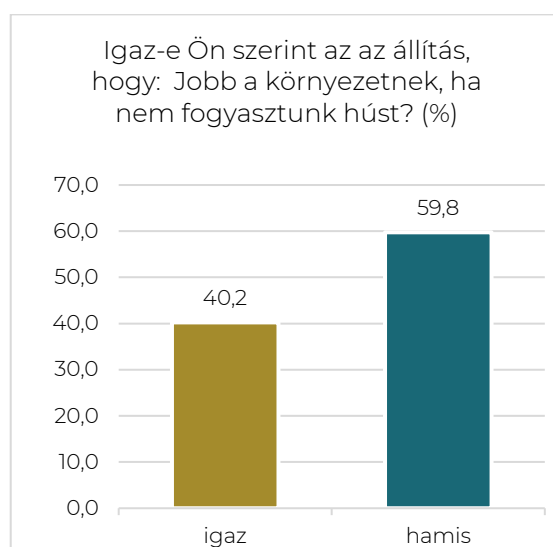
Fenntartható élelmiszerfogyasztás

Tudás, attitűd, gyakorlat

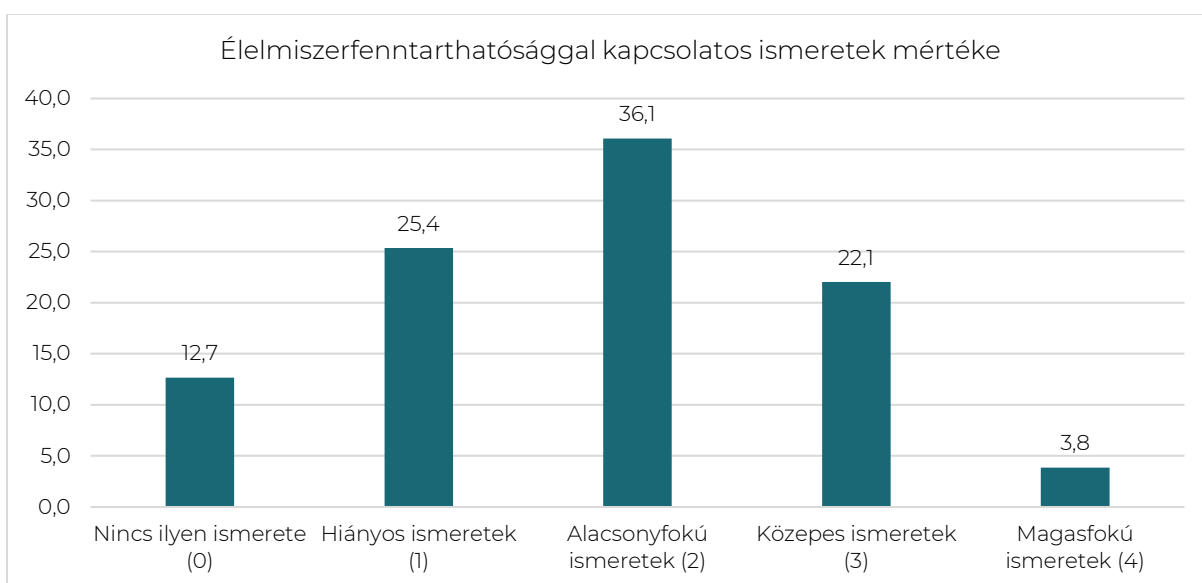
Megyesi Boldizsár – Kristóf Luca

TUDÁS

A fenntartható élelmiszerfogyasztással kapcsolatos tudást egy 4 elemből álló index alapján mértük. Az alábbi négy ábrán láthatók a kérdések, amelyeket feltettünk (okker szín jelöli a helyes választ).

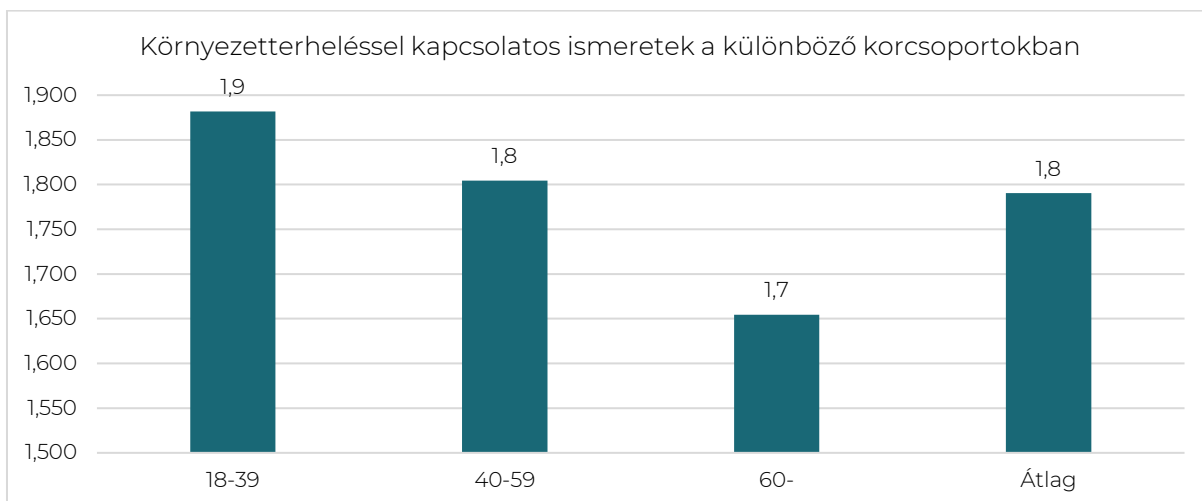

Az élelmiszer előállításával kapcsolatban a válaszadók leginkább azt gondolták, hogy a csomagolás terheli legjobban a környezetet (hiszen a csomagolásmentesség előnyeiről sok szó esik). Valójában az élelmiszer megtermelésének jóval nagyobb a környezetet terhelő hatása. Hasonlóan, a válaszadók több mint fele nem volt tisztában azzal a környezetterheléssel, ami a húsevésből adódik. A harmadik és negyedik kérdés már könnyebbnek bizonyult, a válaszadók többnyire eltalálták, hogy a csokoládék közül a tejterméket nem, vagy csak nagyon kis mennyiségben tartalmazó étcsokoládé előállításának a legkisebb a környezetterhelése és a háromféle pörkölt közül a gombapörkölt a leginkább környezetbarát étel.

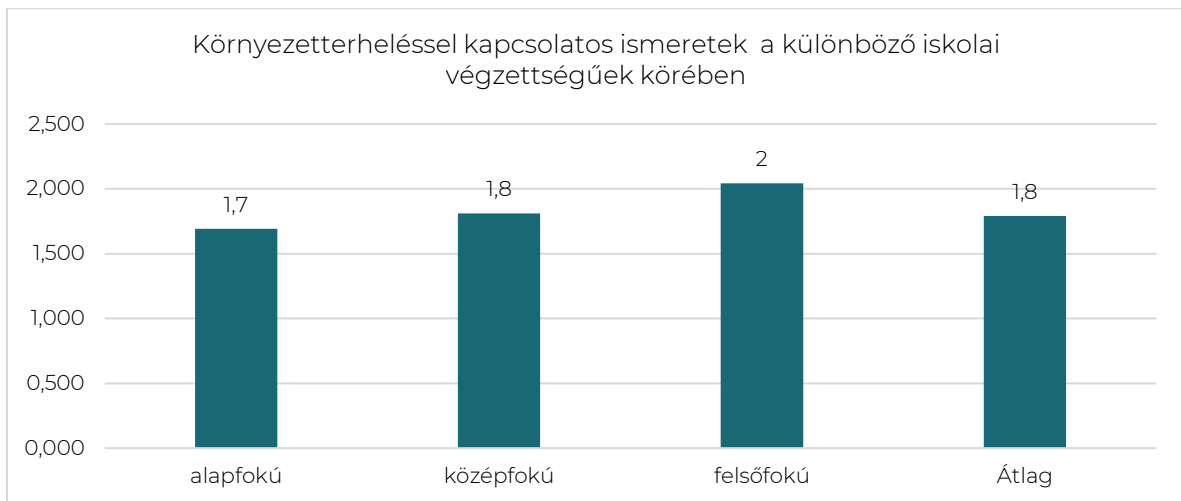

Mint a fenti ábrán látható, alig volt olyan válaszadó, aki mind a négy választ helyesen eltalálta. A válaszok módusza a 4-ből 2 helyes válasz lett.

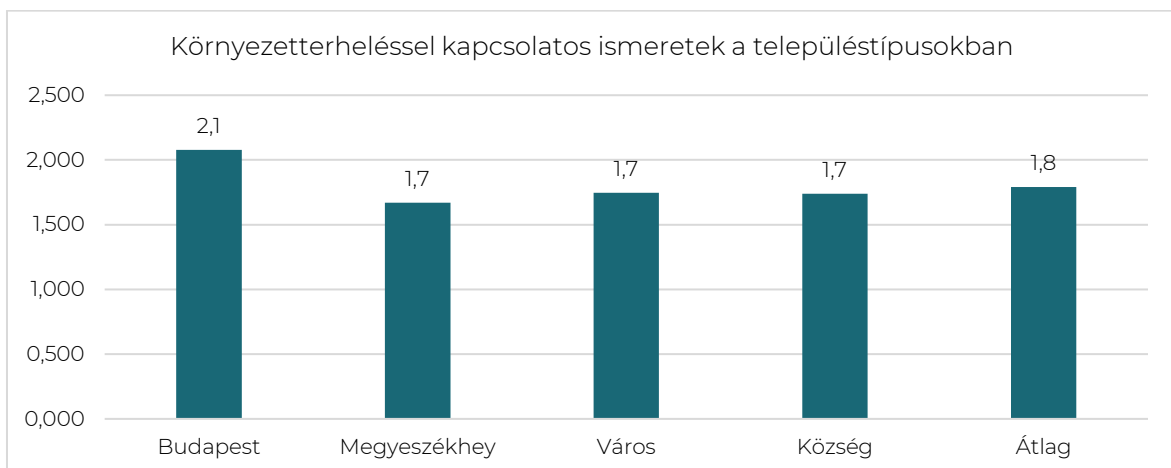
Az alábbi ábrákon különböző szocio-demográfiai csoportokkal vetjük össze a fentebbi tudásindexet.

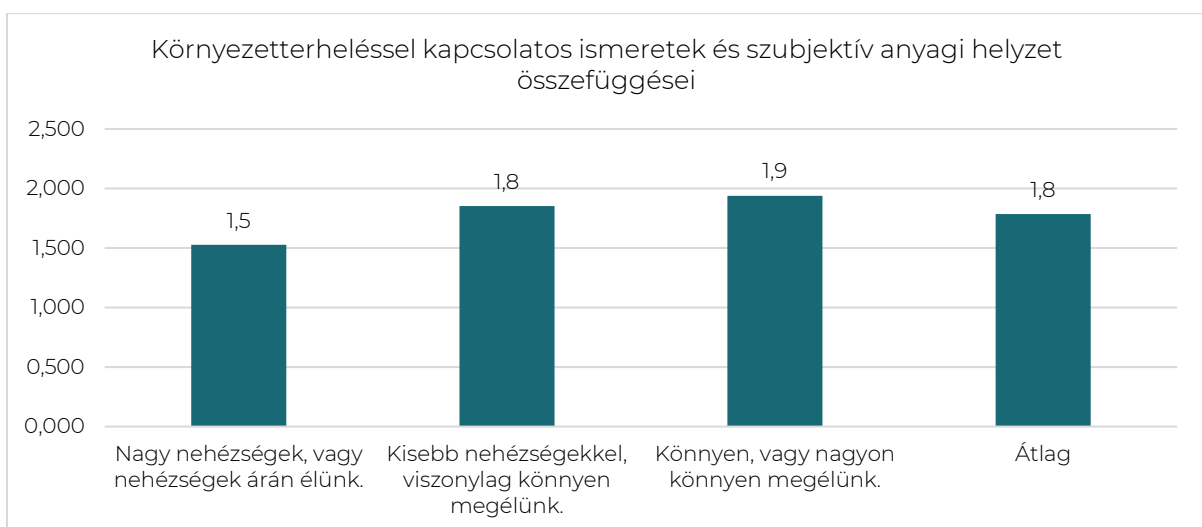
A fenti ábrán látható, hogy bár nem nagy de szignifikáns különbséggel a fiatalabbak tájékozottabbak ebben az ügyben.

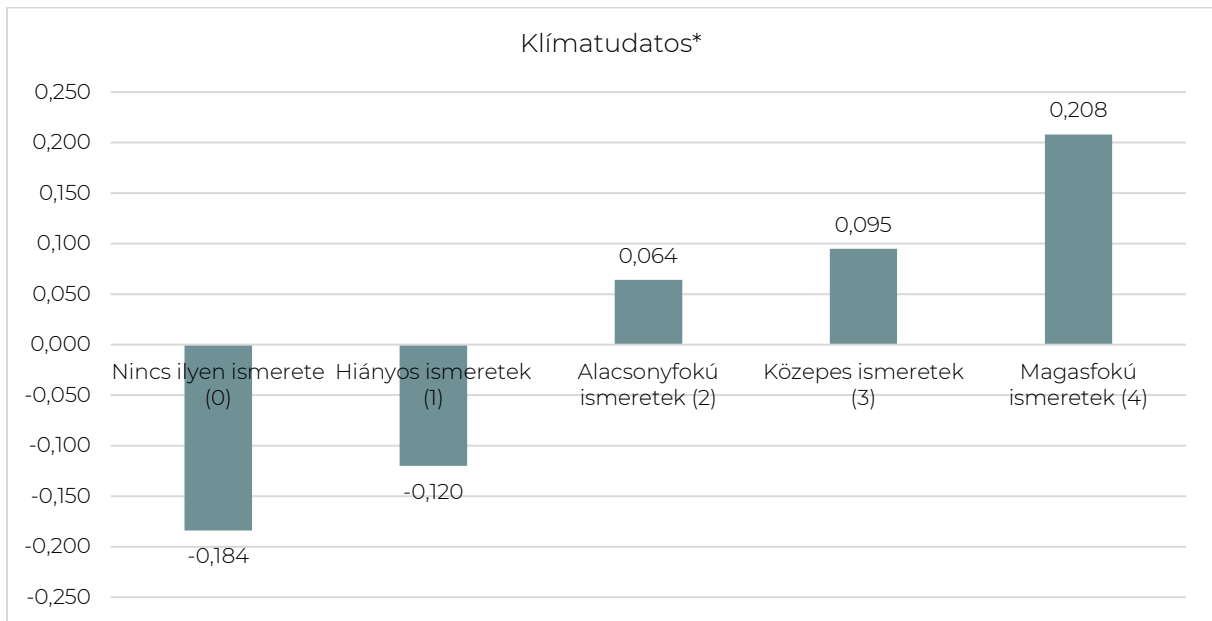
Iskolai végzettség szerint, nem túl meglepő módon már kicsit nagyobb a tudásbeli különbség, a felsőfokú végzettségűek javára.

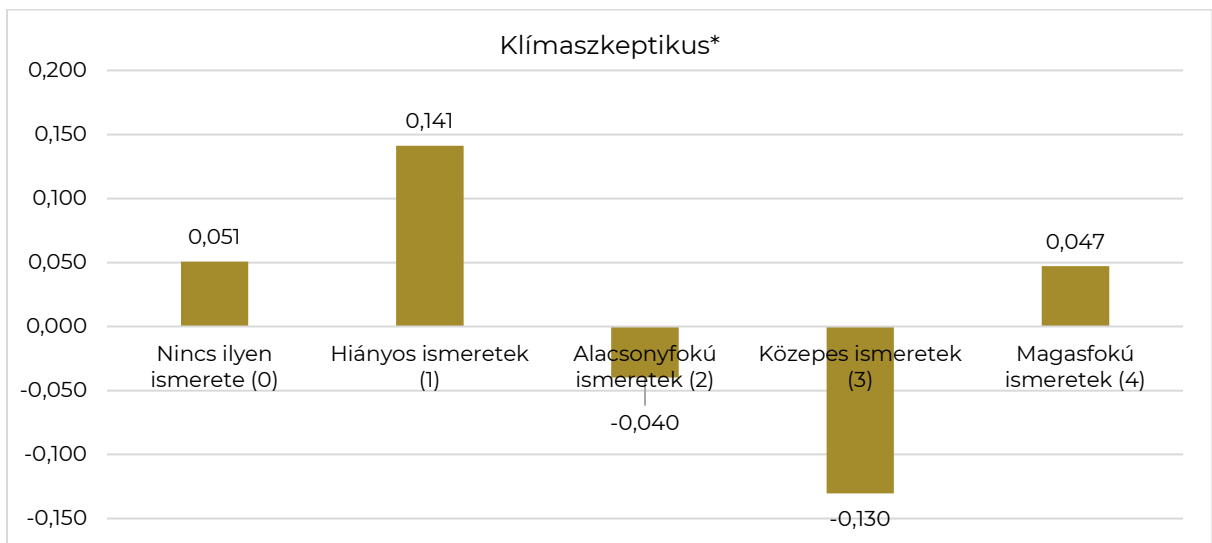
Lakóhely szerint különbséget téve a budapestieknek van több tudásuk a fenntartható élelmiszerfogyasztásról.

A jobb körülmények között élők is többet tudnak a témáról. Az ideológiai jobb-bal skála mentén nem találtunk különbséget a tudásindexben.

A klímaváltozás elfogadása lineáris összefüggést mutat a fenntarthatóságról való tudással.

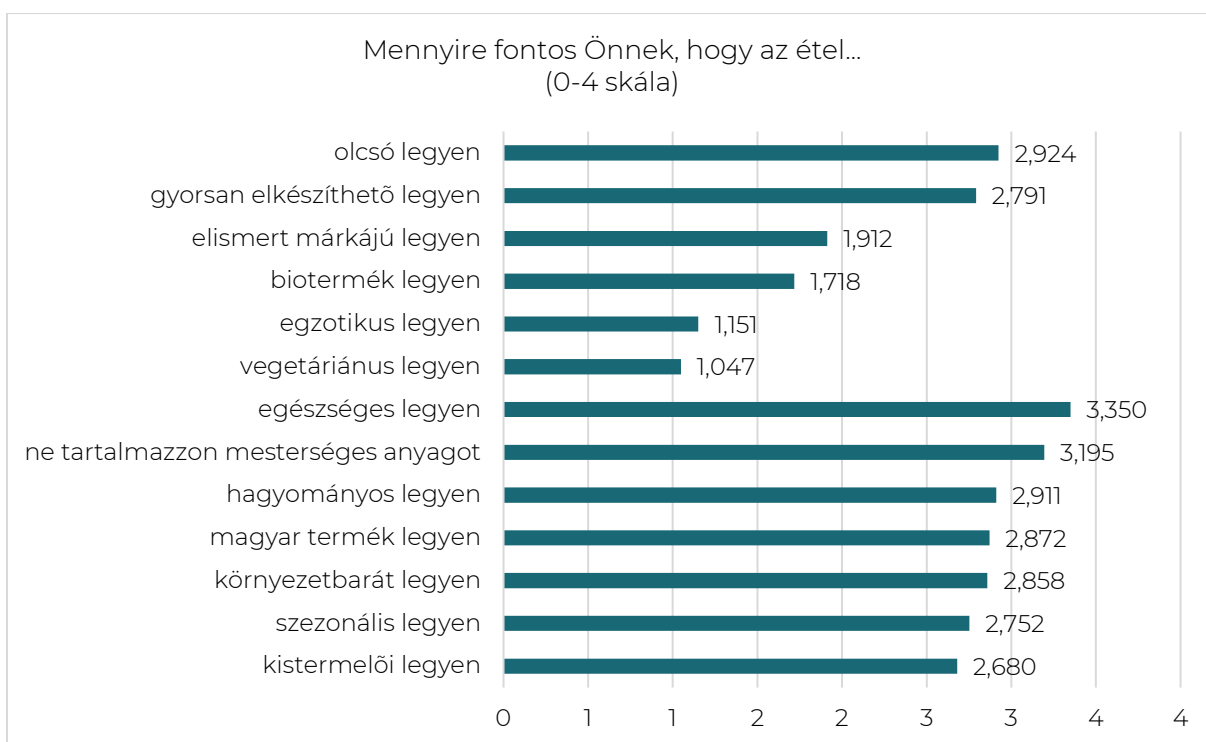
Érdekes módon viszont a klímaszkeptikusok között a hiányos vagy zéró ismerettel rendelkezők között olyanokat is találtunk, akiknek a tárgyi tudása megvan, a klímaváltozás ember alkotta voltával kapcsolatosan mégis szkeptikusak.

A válaszadók fenntarthatóságról való tudása összefüggött azzal is, hogy mennyire tartják fontosnak a környezetvédelmet.

ATTITŪDÖK

Az ételmiszerfogyasztással kapcsolatos attitűdöket a következő ábrán látható kérdéssel mértük.

A legfontosabbnak a válaszadók az **egészséggel kapcsolatos szempontokat** tartották, de magasra értékelték az **olcsóságot** és az étel **hagyományos voltát** is. A válaszok mögött látens struktúrát kerestünk, és két faktort találtunk (ez az adott attitűdváltozók együttjárását jelenti az egyes válaszadók esetében). Az egyik faktor éppen azokból a változókból állt össze, melyek egyébként kevés válaszadónak voltak fontosak. Ezt a faktort a tartalma alapján **hipszter faktornak** neveztük el.

Hipszter faktor:

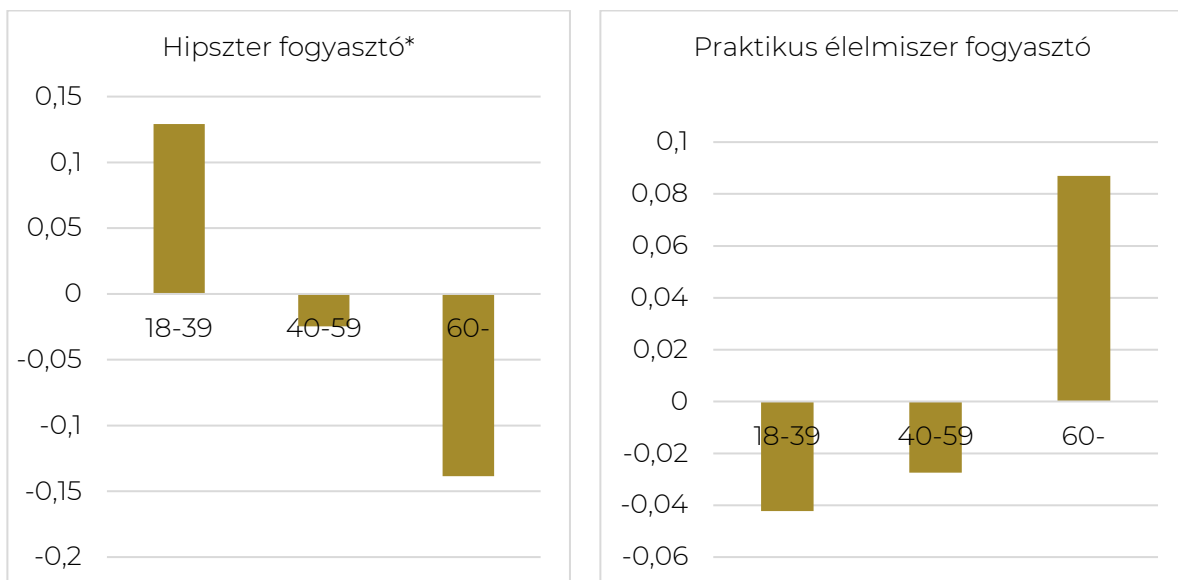
- vegetáriánus legyen
- egzotikus legyen
- biotermék legyen
- elismert márkájú legyen

A másik, általunk **praktikusnak** nevezett faktor a többi szempontot tartalmazta, az olcsóság és a könnyen elkészíthetőség kivételével.

Praktikus faktor:

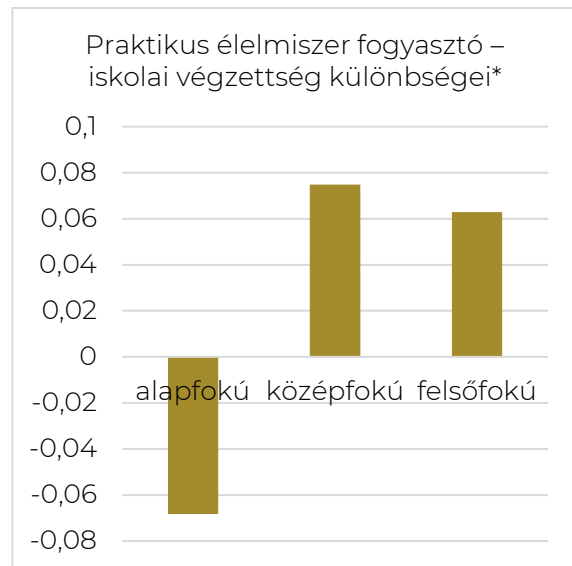
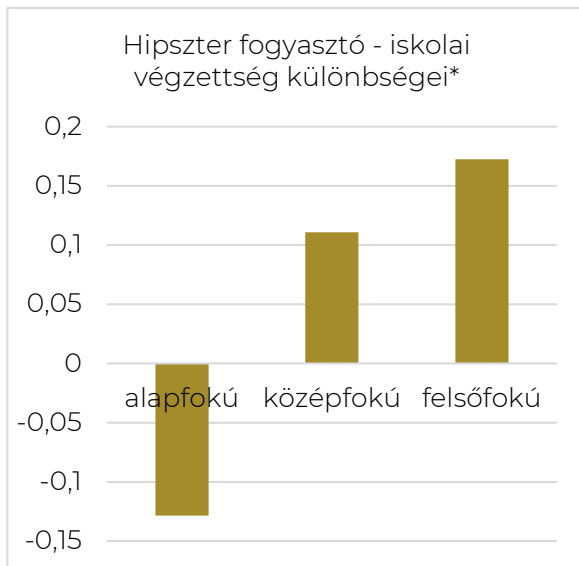
- kistermelői legyen
- szezonális legyen
- környezetbarát legyen
- magyar termék legyen
- hagyományos legyen
- ne tartalmazzon mesterséges anyagot
- egészséges legyen

Az alábbi ábrákon ezt a két faktort vetettük össze a szocio-demográfiai változókkal.

Az élelmiszer „hipszter” jellemzői jóval fontosabbak a **fiatalok** számára.

Ezzel szemben a praktikus szempontokat a **60 év felettek** értékelik jobban.

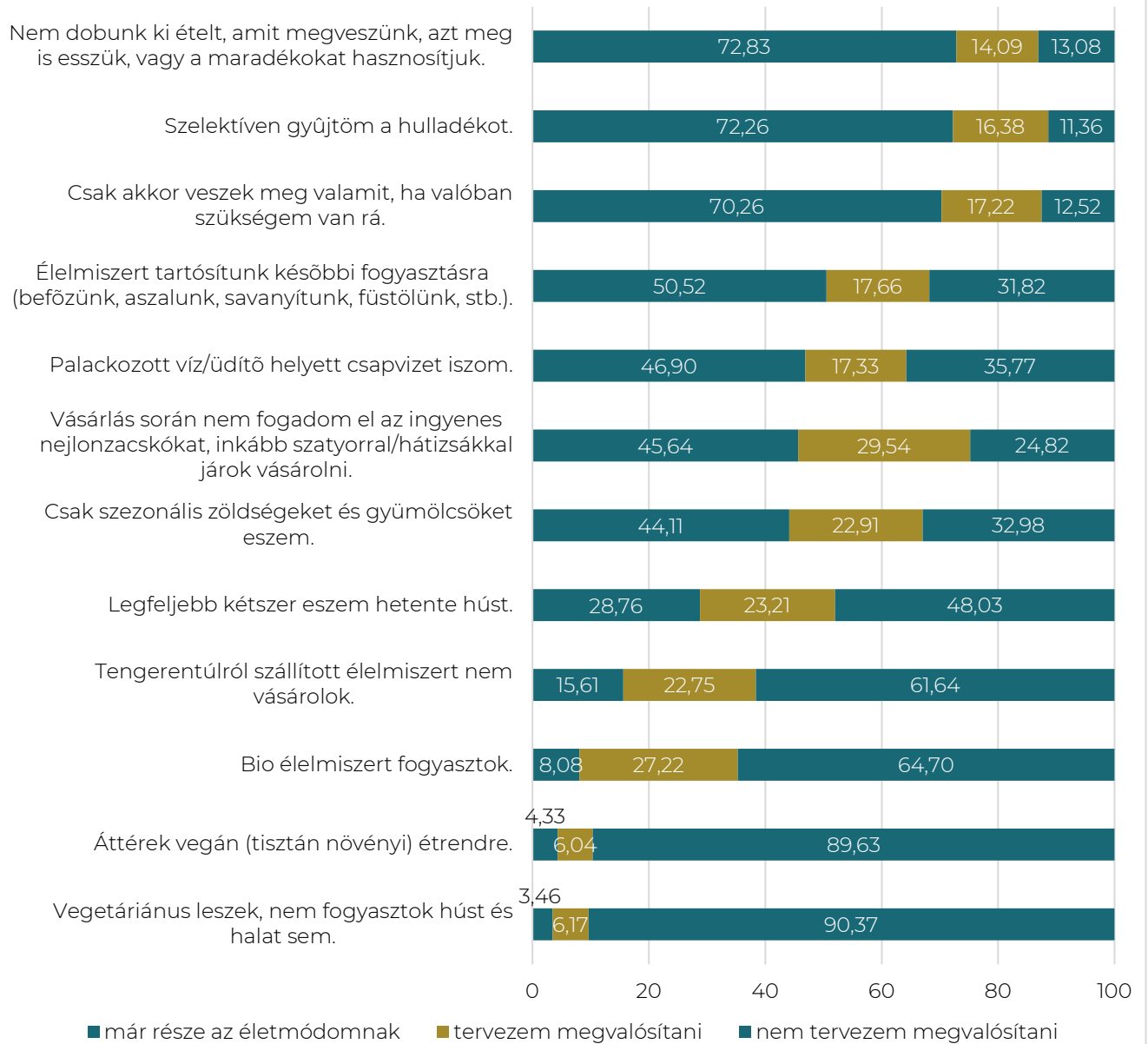

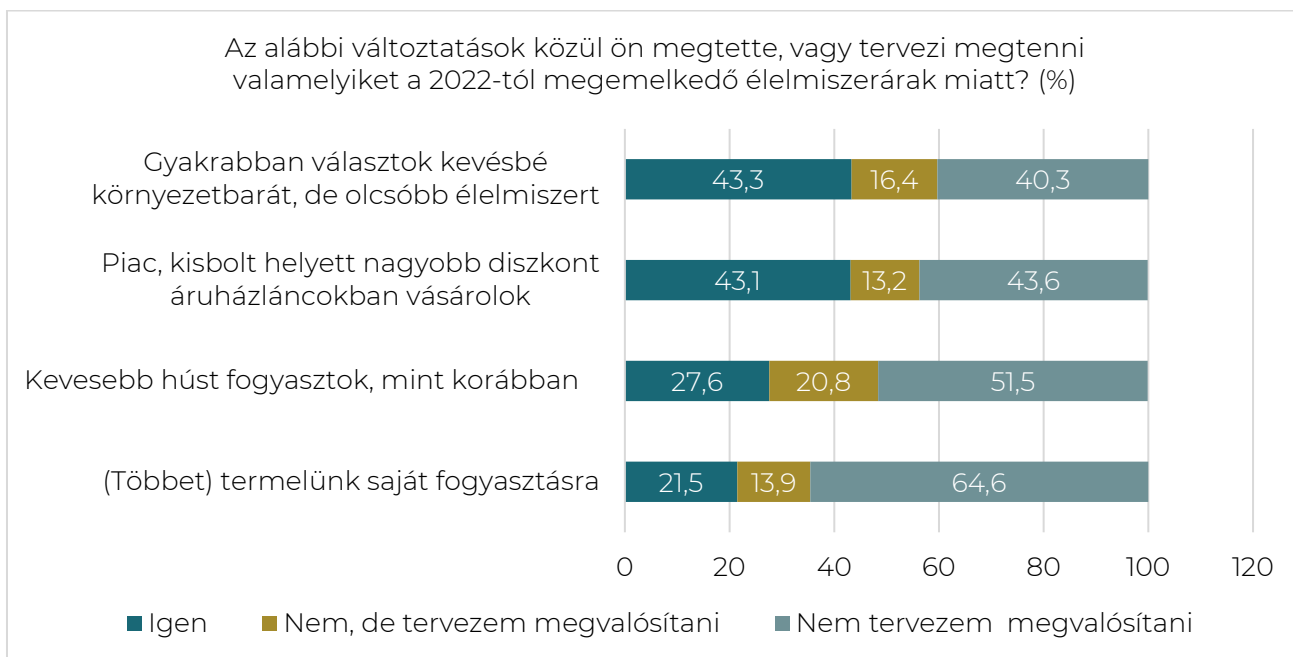
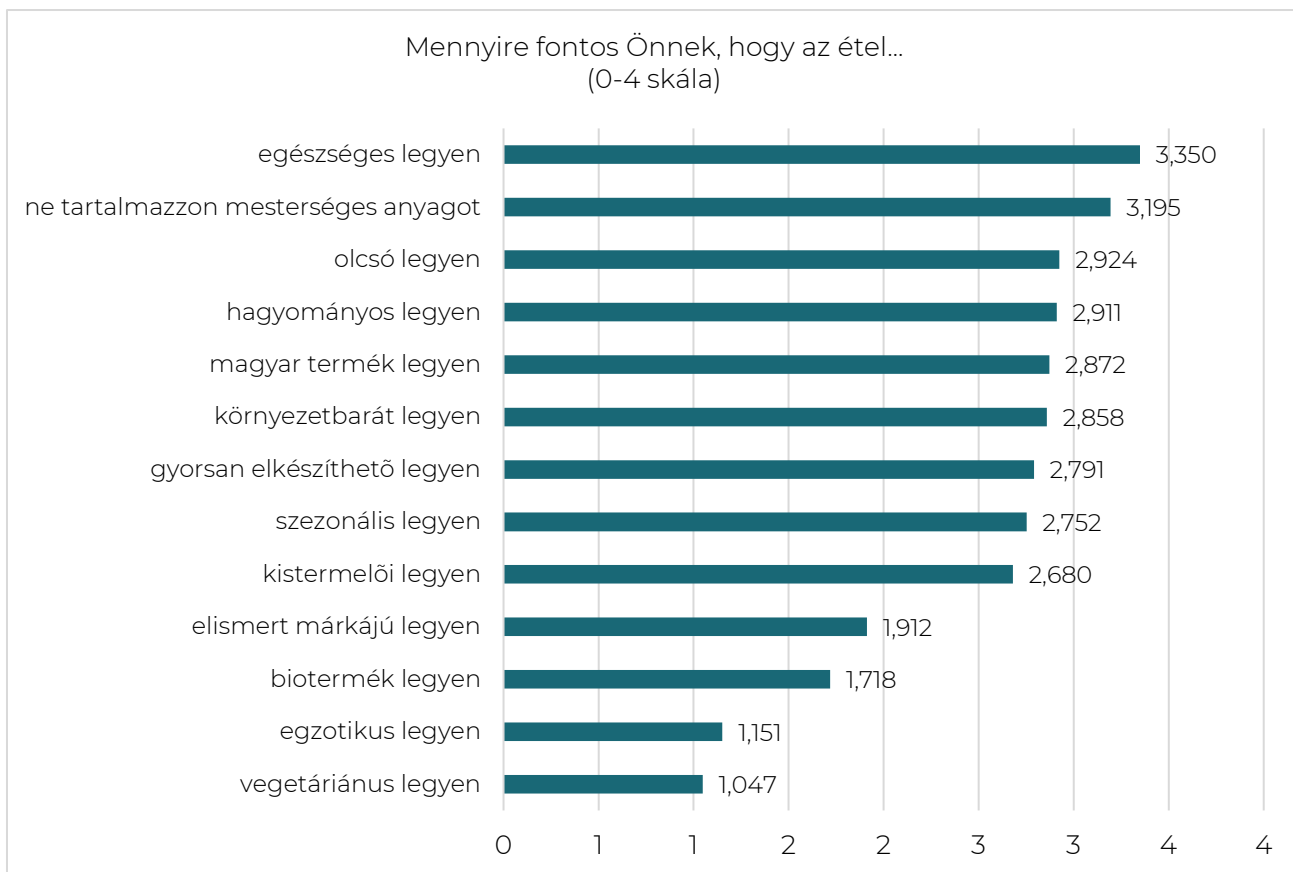
Viszont, ha az iskolai végzettséget nézzük, ott mindkét faktor esetében azt látjuk, hogy az iskolázottabbaknak fontosabbak ezek a jellemzők, tehát úgymond „válogatósabbak” az ételmeiszerrel kapcsolatban. Ugyanez az állítás igaz a nőkre, és a jobb anyagi helyzetűekre is.

GYAKORLAT

A tudás és az attitűdök után arról is megkérdeztük a válaszadókat, milyen fenntarthatósági gyakorlatokat folytatnak, vagy terveznek megvalósítani. Az látható, hogy a szelektív hulladékgyűjtésen kívül olyan gyakorlatok mondhatók elterjedteknek, amik tulajdonképpen a hagyományos spórolási tevékenységekként azonosíthatók. A nejlonzacskómentességet, mely szintén a hulladékkal kapcsolatos, szintén elég sokan gyakorolják, vagy tervezik. Sokkal rosszabbul állnak azonban azok a gyakorlatok, melyek a valamiről lemondást foglalják magukban (egyres gyümölcsök, hús), vagy éppen a spórolás ellen hatnak (bioételmeiszer).

Élelmiszerfenntarthatósági gyakorlatok (%)

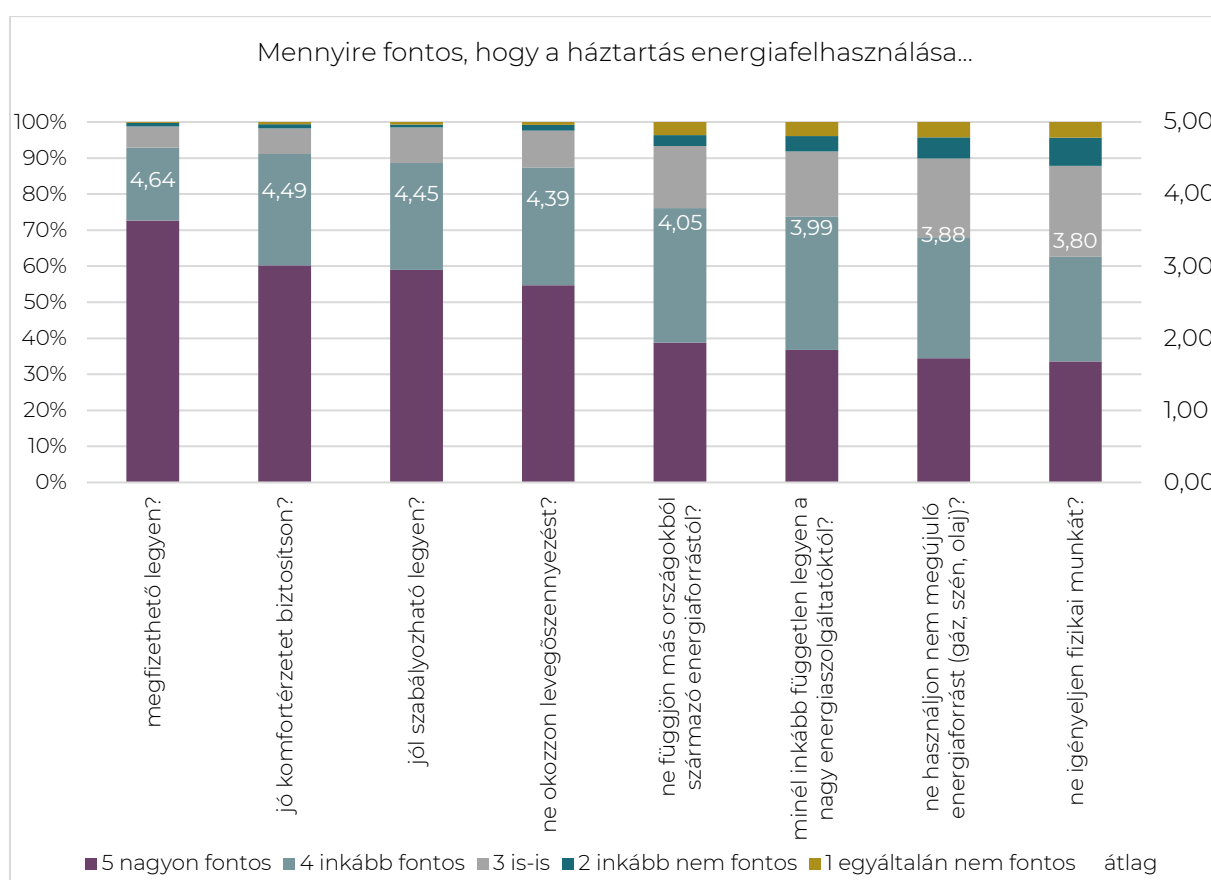
Az élelmiszerinfláció hatására leginkább az élelmiszervásárlási szokások változtak, a válaszadók több mint fele, hogy előnyben részesíti (vagy tervezi, hogy előnyben részesíti) az olcsóbb, de kevésbé környezetbarát élelmiszereket, illetve a piac és kisebb élelmiszerboltok helyett a nagyobb diszkont áruházláncokban vásárol. A húsfogyasztás csökkentésére vagy a saját fogyasztásra termelésre sokkal kisebb hatása látszik az élelmiszerinflációnak, a válaszadók többsége ezeket nem teszi és nem is tervezi.

Fenntartható energiafogyasztás

Kőszeghy Lea

Legfontosabb szempont az energiafogyasztásban: megfizethetőség

A megfizethetőség minden más szempontnál fontosabb. Ugyanakkor a többi felkínált szempontot – amelyek között voltak kényelmi, praktikus szempontok, az energiaellátás rendszerével kapcsolatos, és fenntarthatósággal kapcsolatos szempontok – is viszonylag fontosnak értékelték a válaszadók.

A megfizethetőséget követően legfontosabbnak mondott szempontok **kényelmi, illetve praktikus szempontok** voltak: **jó komfortérzet, és szabályozhatóság**.

A fenntarthatósággal összefüggő szempontok közül a – Magyarországon a gyakorlatban is jól tapasztalható – **levegőszennyezés elkerülése** a **viszonylag fontos** szempontok közé került, a **nem megújuló energiaforrások használatának kerülése** ugyanakkor a többihez képest a **viszonylag kevésbé fontos** szempontok közé (de hozzá kell tenni, hogy a megkérdezettek többsége ezt is fontosnak, vagy nagyon fontosnak tartotta).

A megfizethetőség mindenki számára elsődleges, a fenntarthatósági szempontok a fiatalabbaknál, magasabb státuszúaknál viszonylag fontosabbak

Abban, hogy a megfizethetőség a legfontosabb szempont az energiahasználatban, nem láthatóak jelentős társadalmi különbségek az eltérő nemű, korú, iskolázottságú, anyagi

helyzetű válaszadók között. Ez a szempont ugyanakkor más háztartásokhoz képest hangsúlyosabban jelent meg a **községekben élők** között.

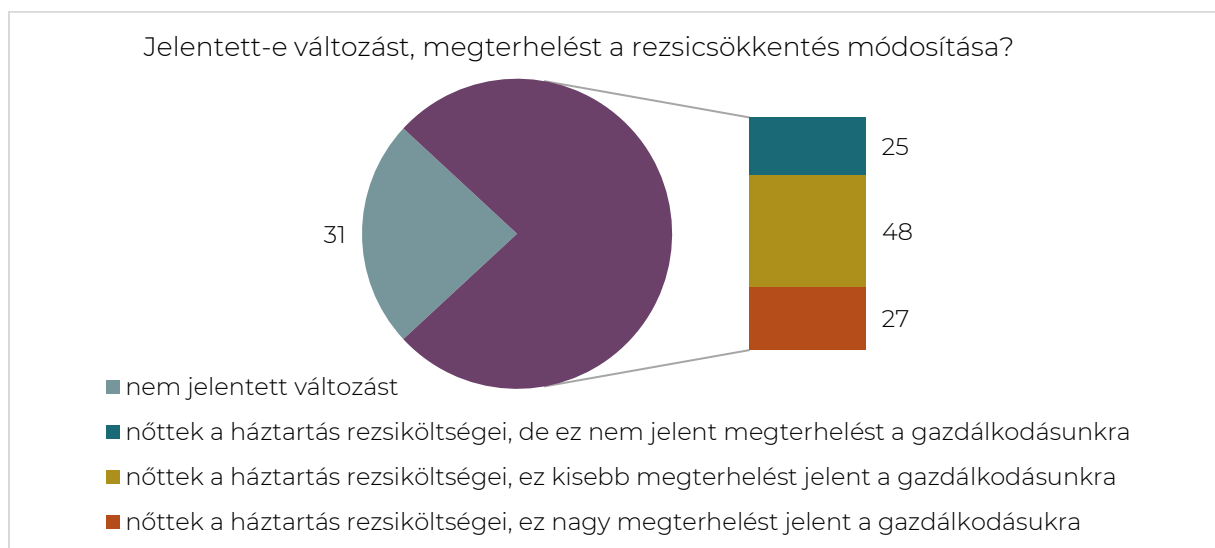
A **fenntarthatósággal** összefüggő szempontok közül a **levegőszennyezés** elkerülése a **magasabb iskolai végzettségűek, jobb szubjektív anyagi helyzetűek** számára fontosabb. A **nem megújuló energiaforrások** elkerülése fontosabb a nőknél, a fiataloknál (a 60 év felettiekhez képest), és a **közép- és felsőfokú végzettségűeknél** (az alacsony végzettségűekhez képest).

Érdeemes kiemelni továbbá, hogy az olyan **praktikus szempontok, mint a komfortérzet, a jó szabályozhatóság** a **kedvezőbb anyagi helyzetűek** esetében voltak fontosabbak, míg a rosszabb anyagi helyzetűek esetében kevésbé.

A lakóhely, és használt energiaforrások tekintetében több ponton az látható, hogy a **használt energiaforrással** többé-kevésbé **konzisztensek** az energiahasználat fontosnak tartott szempontjai. Ennek egyaránt oka lehet, hogy a háztartás **ezeknek megfelelően alakította ki** az energiahasználatát, és – amennyiben például a háztartásnak akár anyagi, akár technikai okokból nincs mozgásteret az energiaforrás megválasztásában – hogy az energiahasználat adottságai **így elfogadhatóbbak** a háztartás számára. Azok között, akik helyi levegőszennyezést nem okozó fűtési módot használnak – távfűtést, megújuló energiából származó fűtést – a levegőszennyezés elkerülése fontosabb volt, míg a szilárd tüzelést használók körében kevésbé. A gáz használók körében a nem megújuló energiaforrások használata kevésbé volt hangsúlyos. A szilárd, vagy folyékony tüzelőanyagot használók számára kevésbé volt fontos, hogy az energiahasználat ne járjon fizikai munkával, és levegőszennyezéssel, illetve, hogy jól szabályozható legyen. Az, ezek az eltérések mennyiben magyarázhatók a **különböző energiaforrásokat használók közötti társadalmi különbségekkel**, további elemzést igényel.

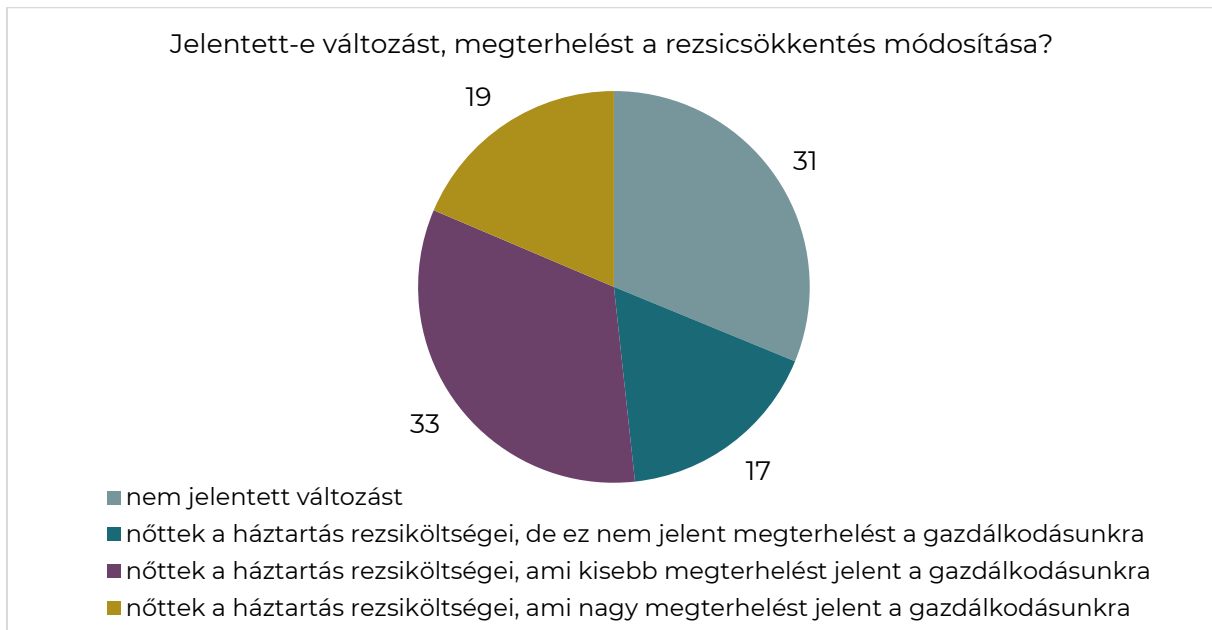
A rezsicsökkentés módosítása után a háztartások kétharmada a rezszi növekedéséről számolt be.

A háztartások több mint kétharmada esetében arról számoltak be a válaszadók, hogy a háztartás **rezsiköltségei nőttek** a rezsicsökkentés 2022 augusztusi módosítása (bizonyos fogyasztásmennyiség felett ún. lakossági piaci ár bevezetése a gáz- és áramszolgáltatás esetében) miatt.

A rezsinövekedést megtapasztalt háztartások mintegy **negyede** esetében ez **nem jelentett** megterhelést a háztartásgazdálkodásra. A rezsinövekedéssel érintett háztartások **felében** kisebb megterhelést okoztak, az érintett háztartások valamivel több mint **negyede** számolt be arról, hogy a megemelkedett rezsiköltségek **nagy megterhelést** jelentenek a gazdálkodásukra.

Az összes magyarországi háztartást figyelembevéve a háztartások **egyharmada** esetében nőtt úgy a rezsiköltség, hogy az **kisebb megterhelést** jelentett a gazdálkodásukra, és **csaknem egyötöde** esetében olyan mértékben, hogy az **nagy megterhelést** jelentett a háztartás számára.

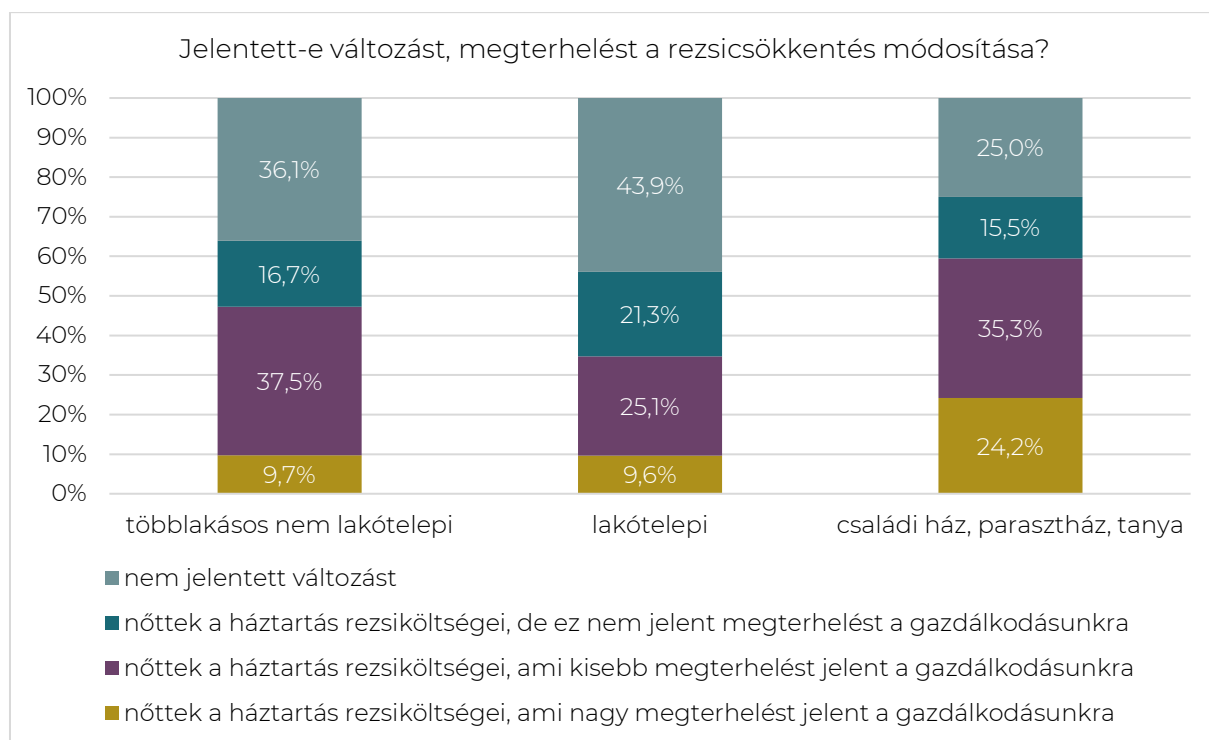
A rezsinövekedés az alacsonyabb státuszú, falusi háztartások esetében okozott jelentősen nagyobb arányban nagy megterhelést

Az alacsonyabb iskolai végzettségű, rosszabb szubjektív anyagi helyzetű háztartások jelentősen nagyobb arányban számoltak be arról, hogy a **rezsinövekedés nagy megterhelést** jelent a gazdálkodásukra. Más településtípusokkal összehasonlítva a községekben jelentkezett ez a probléma nagyobb arányban.

A kor esetében érdekesen alakul a kép: a 60 évesek, és efelettek körében arányaiban többen számoltak be arról, hogy nem okozott változást esetükben a rezsinövekedés, de ha nehézséget okozott, nagyobb arányban okozott nagy nehézséget. A fiatal, 18–39 éves korosztályban vannak kiemelkedően nagy arányban olyanok, akik számára okozott megterhelést a rezsinövekedés, ám ez kisebb mértékű volt.

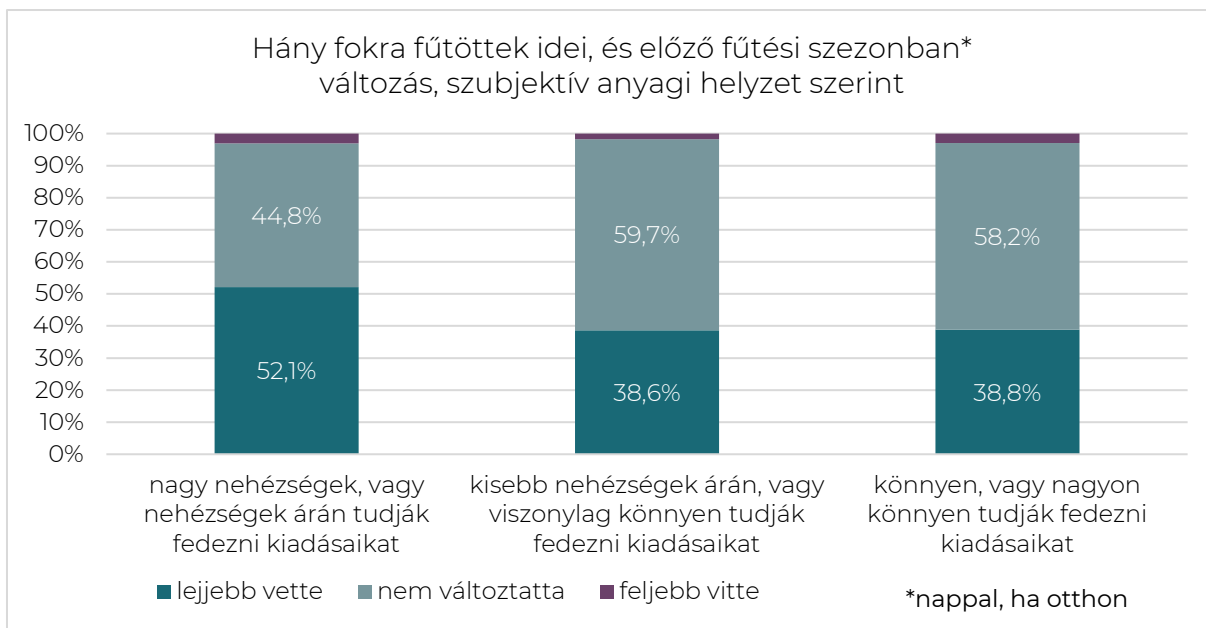
Ahogy az várható volt, a **rezsinövekedés leginkább a családi házban élőket érintette: háromnegyedük** számolt be arról, hogy növekedett a háztartás rezsiköltsége, és közülük **minden harmadik** esetében ez **nagy nehézséget** jelentett a háztartás gazdálkodásában. Szintén várható módon, mivel a lakossági távfűtési árakat a rezsicsökkentés módosítása nem érintette, a **lakótelepeken élőket érintette legkevésbé** a rezsiköltségek növekedése: 56%-uk esetében emelkedtek a rezsiköltségek, és azok között, akiknél emelkedés történt, arányaiban jóval ritkábban okozott ez nagy anyagi megterhelést (17%-ban). További elemzés szükséges annak vizsgálatára, hogy a rezsinövekedés-okozta gazdasági terhek

mértékét mennyire határozták meg a különböző lakástípusokban élő háztartások társadalmi különbségei.

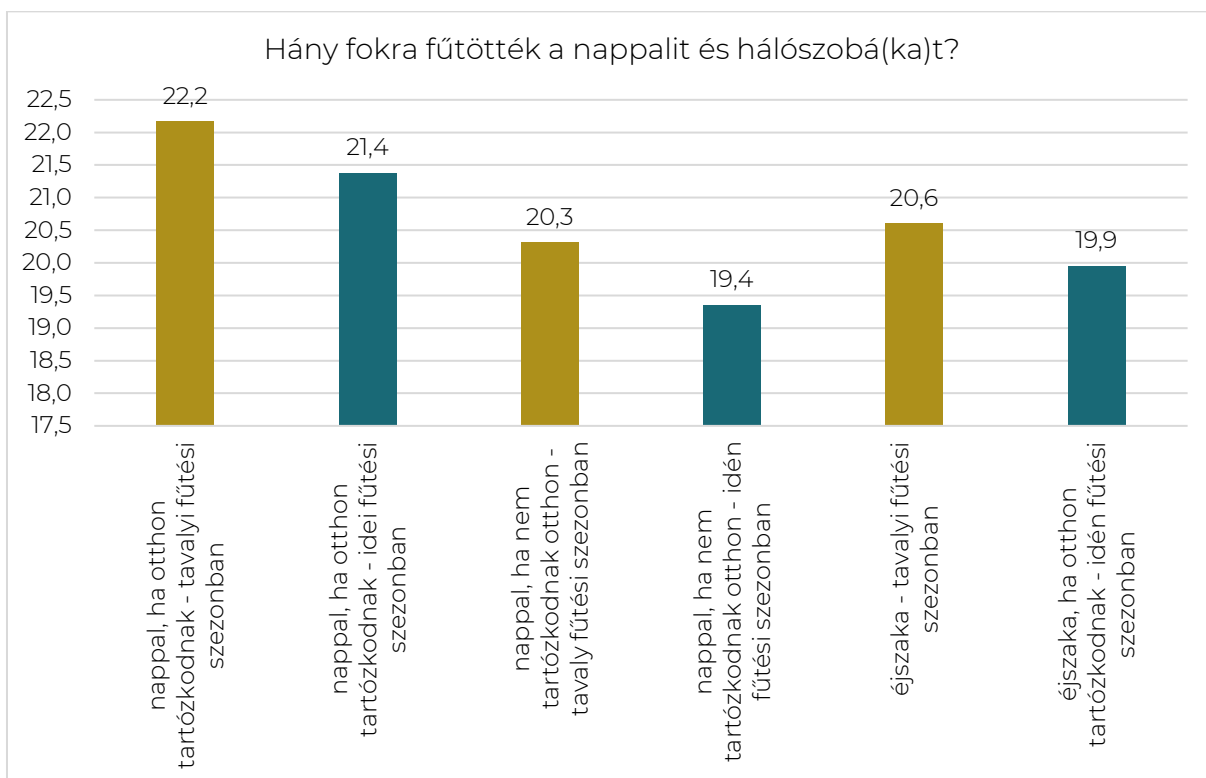

Energiatakarékossági módszerek – a rezsಿನövekedés erős motiváció az energiatakarékosságra

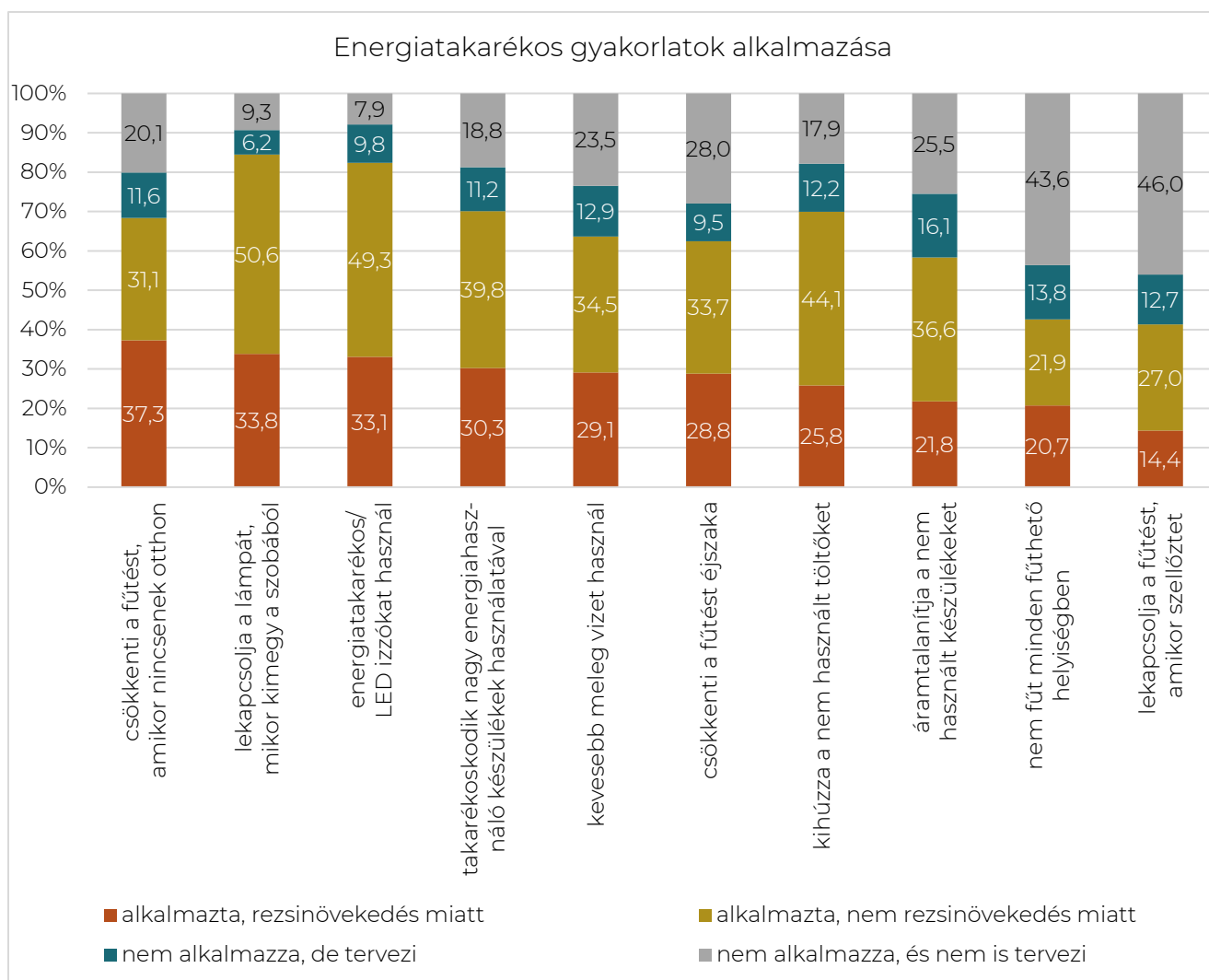
Azok közül, akik meg tudták mondani, az idei, illetve a tavalyi fűtési szezonban hány fokra fűtötték fel a lakásukat – ezeknél a kérdéseknél viszonylag magas, 18-25% a nemválaszolási arány, amelynek egyik oka, ha a háztartás nem méri a pontos hőmérsékletet, akár, mert nem tudja szabályozni, akár más okból – **több mint 40% lejjebb vette a fűtést a lakásban nappal**. Ilyen arányban vették lejjebb a fűtést abban az esetben is, ha otthon voltak a háztartás tagjai, és akkor is, ha nem voltak otthon. Valamivel több mint **egyharmad éjszaka is alacsonyabb hőmérsékletre fűtötte a lakását**. A teljes népességre vetített arányok ettől eltérhetnek a jelentős számú válaszhány miatt, ugyanakkor ezek az adatok azt mutatják, hogy a fűtési hőmérséklet csökkentése nagyon elterjedt adaptációs stratégia volt. Kiemelkedően nagy arányban alkalmazták ezt a legkedvezőtlenebb szubjektív anyagi helyzetű háztartások.

A legjelentősebb változás abban a nappali időszávbán történt, amikor a háztartás tagjai otthon tartózkodnak, ez abban is tükröződik, hogy ebben az esetben a mediánérték is csökkent, 22-ről 21-re. Ugyanakkor nemzetközi összehasonlításban ezek a hőmérsékletek még mindig nem számítanak alacsonynak.

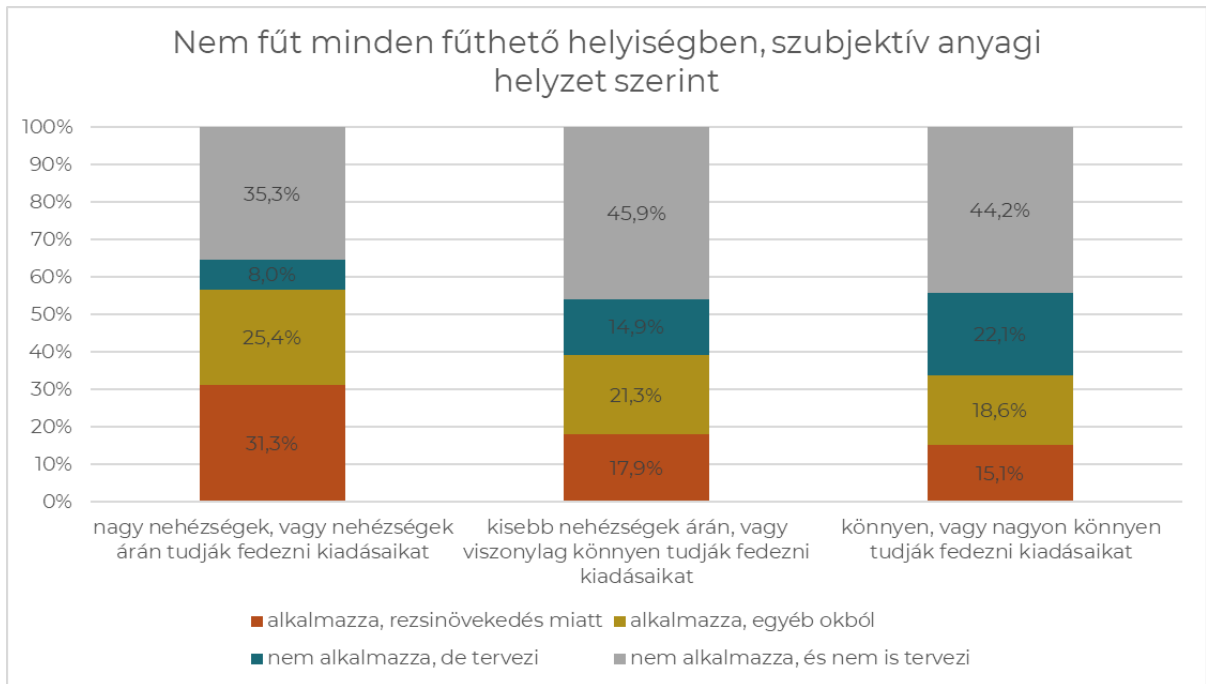

Adataink alapján a lakosság 95%-a él valamilyen további energiatakarékosági módszerrel, és 80% említett olyan további energiatakarékosági módszert, amit elsősorban, vagy kizárólag a rezsiköltségek növekedése miatt alkalmaz.

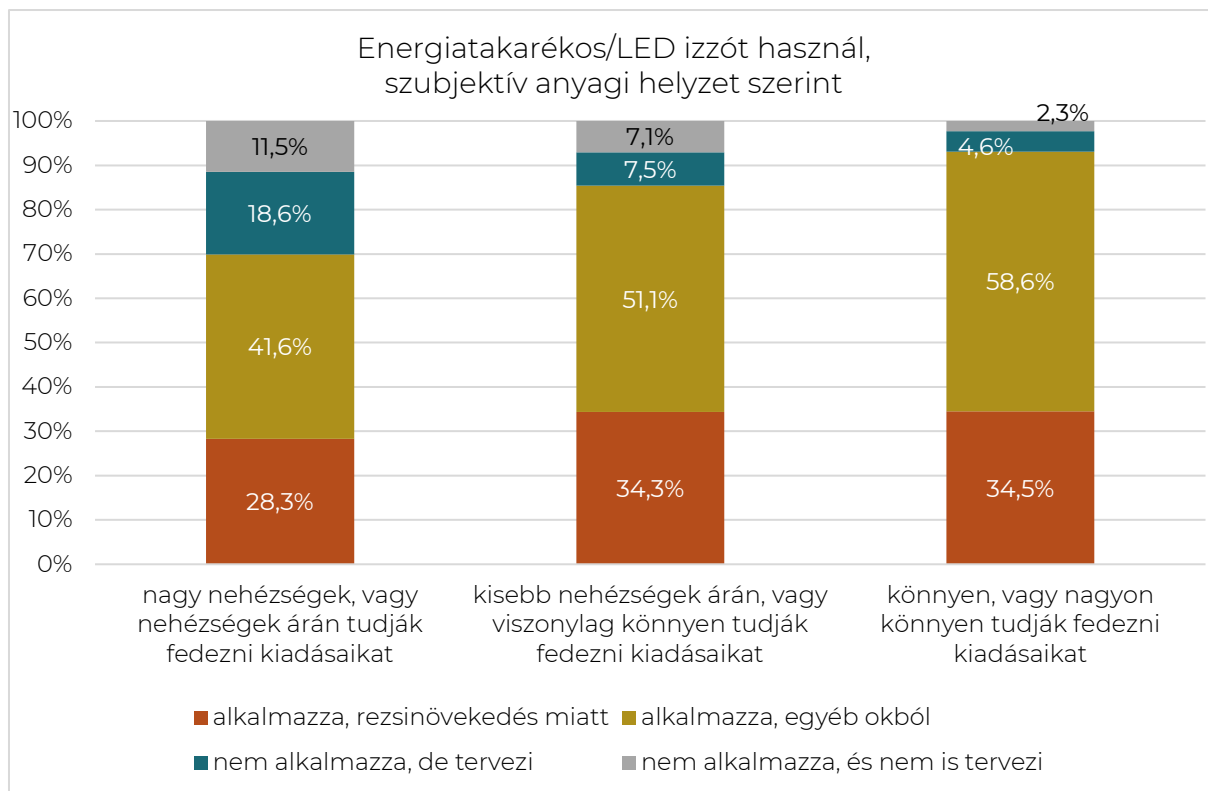
A rezsinövekedés hatása itt is legerősebben a fűtési szokásokban tapasztalható: azok esetében, akik csökkentették a fűtést, amikor nincsenek otthon – a lakosság mintegy kétharmada – minden második esetben elsődleges, vagy kizárólagos szerepe volt ebben a rezsiköltségek növekedésének. A legelterjedtebb takarékosági módok egyébként nem a fűtéssel, hanem a világítással kapcsolatosak: a lámpák lekapcsolása a nem használt helyiségekben, illetve energiatakarékos/LED izzók használata, ezek esetében körülbelül 40% azok aránya, akik elsősorban, vagy kifejezetten a rezsiárak emelkedése miatt alkalmazzák ezeket.

Adataink szerint az idősebb, alacsonyabb státuszú háztartásoknak másokhoz képest kiemelten gyakran alkalmazott stratégiája a fűtött helyiségek számának korlátozása a rezsiköltségek csökkentésére. Ez a rezsinövekedéssel összefüggésben, de egyébként is gyakrabban alkalmazott stratégia a körükben. Az utóbbi arra utal, hogy számos háztartás már a rezsiárak elmúlt hónapokban történt növekedése előtt korlátozta az energiafogyasztását az energiaköltségei visszafogására. Ez konzisztens az energiaszegénységgel kapcsolatosan az elmúlt években történt hazai kutatásokkal, amelyek egyebek mellett felhívják a figyelmet az alulfogyasztás („rejtett energiaszegénység”) problémájára.

Az idősebbek között elterjedtebbek – rezsinövekedéstől függetlenül is – az olyan áramtakarékosági technikák is, mint a lámpák lekapcsolása, készülékek áramtalanítása, töltőkábelek kihúzása. Ez ugyanakkor a magasabban képzettek, jobb anyagi helyzetűek között is gyakrabban alkalmazott energiatakarékosági gyakorlat. Szintén az ő esetükben gyakrabban alkalmazott megoldás a nagy energiafogyasztó készülékek használatának korlátozása.

Az olyan, más energiahatékonysági intézkedésekhez képest ugyan kisebb költséggel, de a háztartás számára kiadással járó technikákat, mint az energiatakarékos/LED-es izzók használata ugyanakkor a legrosszabb anyagi helyzetűekre kisebb arányban jellemző, akár általában, akár a rezsinövekedéssel összefüggésben.

A családi házakban, parasztházban, tanyákon élők között, ettől nem függetlenül a szilárd, vagy folyékony tüzelőanyagot használók, községekben élők között lényegesen nagyobb arányban vannak, akik számára a fűtés csökkentése, a fűtött helyiségek számának korlátozása, a melegvízhasználat visszafogása a rezszi növekedésétől függetlenül is alkalmazott energiatakarékosági technika. Ebben a dimenzióban is látszanak tehát azok a háztartások, amelyek a rezsziárak növekedésétől függetlenül is fogyasztáskorlátozással éltek az energiaköltségeik megfizethetőbbé tételére. A lakótelepeken élők esetében a fűtés visszafogása - mivel a lakossági fogyasztók távhődíját az emelkedés nem érintette, érthető módon - sokkal kisebb arányban jelenik meg. Az ő körükben néhány olyan áramtakarékosági megoldást alkalmaznak a háztartások jelentősebb arányban a rezszi növekedéssel összefüggésben, mint a lámpák lekapcsolása, energiatakarékos/LED izzók használata, nagy energiafogyasztó készülékek használatának korlátozása. Ezesetben is további elemzés szükséges annak vizsgálatára, hogy ezeket az eltéréseket mennyire határozzák meg a különböző lakóhelyen élő háztartások társadalmi különbségei.

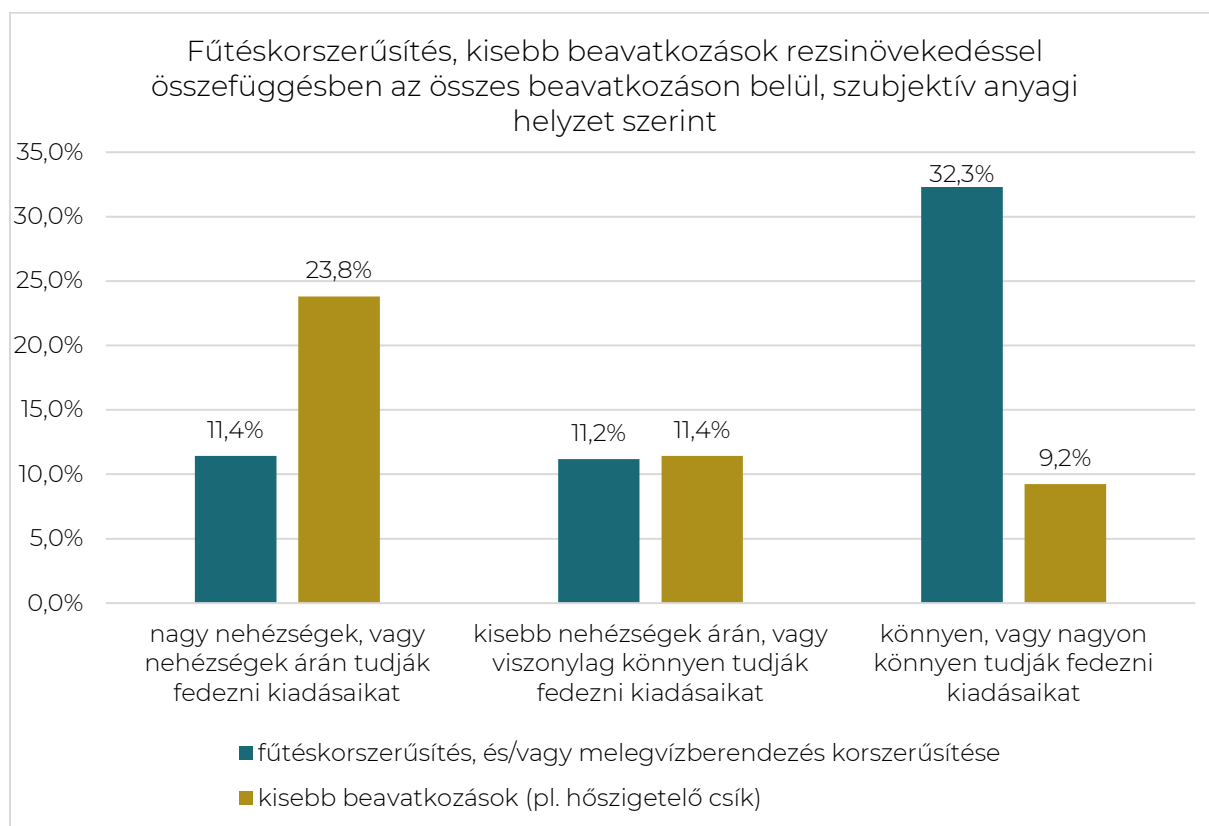
Energiatakarékos felújítások, beruházások

Azoknak a háztartásoknak, amelyekben történt valamilyen felújítás az elmúlt 10 évben, vagy terveznek ilyet a következő három évben, több mint fele számolt be olyan felújításról vagy beruházásról, amelyet elsősorban, vagy kizárólag a rezszi növekedéssel összefüggésben valósítottak meg, vagy terveznek.

Minél jobb szubjektív anyagi helyzetű a háztartás, annál valószínűbb, hogy valamilyen felújítást, beruházást eszközölt, vagy tervez a rezszi növekedéssel összefüggésben.

Jellegzetes társadalmi különbségek látszanak ugyanakkor abban, milyen típusú felújítások, beruházások történtek: míg a rosszabb szubjektív anyagi helyzetű háztartások esetében lényegesen gyakoribb volt, hogy kisebb beavatkozások történtek, vagy ilyeneket terveznek – például szigetelőcsík felhelyezése a meglévő ablakokra –, a legkedvezőbb szubjektív anyagi helyzetű háztartások esetében a többiekhez képest jelentősen nagyobb arányban történt a rezszi csökkentés átalakítását követő néhány

hónapban, vagy van tervben olyan, a háztartás részéről is jelentős anyagi beruházást kívánó beavatkozás, mint a fűtéskorszerűsítés, megújuló energiát használó berendezés telepítése (bár a kis elemszám miatt erre vonatkozóan csak valószínűsíthető állítások tehetők), vagy háztartási nagy gép-csere.

A családi házakban, parasztházakban, tanyákon élők gyakrabban számoltak be arról, hogy a rezsinövekedéssel kapcsolatban történt, vagy tervben van hőszigetelés a házban, ez jórészt viszonylag kedvezőbb szubjektív anyagi helyzetű háztartások (tervezett) felújításait jelentette (a legrosszabb szubjektív anyagi helyzetű háztartások lakástípusától függetlenül ritkán alkalmazták, vagy tervezik ezt a megoldást). Ebben a körben ugyanakkor gyakoribbak voltak a kisebb, olcsóbb beavatkozások, vagy ezek tervezése is, amelyek rosszabb anyagi helyzetű háztartások számára is hozzáférhetőbbek. Olyan, a háztartás részéről jelentős kiadással járó beavatkozások, mint a fűtéskorszerűsítés, megújuló energiát használó berendezések telepítése Budapesten jóval gyakrabban történtek, vagy szerepelnek a háztartások tervei között. A fűtési költségek emelkedése által nem érintett távfűtéses lakásokban élők körében másokhoz képest jelentősen nagyobb arányban történtek, vagy vannak tervben olyan, villamosenergiaköltségek csökkentését célzó beruházások, mint megújuló energiát használó berendezések telepítése, és háztartási nagy gép-csere.

Fenntarthatóság szempontjából kérdéses adaptációs technikák – a kedvezőbb anyagi helyzetűek elektrifikáltak, a kedvezőtlenebb helyzetűek begyújtották a kályhát, és tüzelőt gyújtottak

A rezsinövekedésre adott háztartási reakciók között fenntarthatósági szempontból kedvezőtlen, vagy legalábbis nem egyértelmű gyakorlatok is találhatóak. Ebben szintén jellegzetes társadalmi eltéréseket mutatnak az adatok.

A fűtés elektrifikálása (tehát például fűtésre is alkalmas klímaberendezés vásárlása, üzembe helyezése) jelentősen **gyakoribb volt a legkedvezőbb** szubjektív anyagi helyzetű háztartások között.

Mindeközben az **alacsonyabb státuszú, kedvezőtlenebb szubjektív jövedelmi helyzetű** háztartások esetében a szilárd tüzelés használata, illetve a kiadást nem igénylő – például **gyűjtött – tüzelőanyagok használata** jelent meg jelentősen nagyobb arányban.

A fűtés elektrifikálása a családi házban, **parasztházakban, tanyákon élők, községi lakosok körében gyakoribb volt**, mint más lakástípusok esetében, ez ugyanakkor ezen a lakóhelytípuson belül **elsősorban a kedvezőbb szubjektív anyagi helyzetű háztartások** által alkalmazott stratégia volt. A községek mellett a budapesti háztartások is gyakrabban alkalmazták ezt a megoldást. A szilárd tüzelés használata, a kiadást nem igénylő **tüzelőanyagok használata a családi házakban, parasztházakban, tanyákon élők között**, ezen belül is legnagyobb arányban a **legkedvezőtlenebb szubjektív anyagi helyzetű háztartások között vált gyakoribbá.**